

Melek İlayda Sarı, *Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019)*, Günce Yayınları, 2024.

AYŞE YİĞİT*

İnsan, içinde bulunduğu evreni anlamak ve anlamlandırmak için sürekli bir çaba içerisinde olmuştur. Bu durum bir arayışa, amaca dönüşerek buluşların, icatların önünü açmıştır. Bilim ve teknolojinin gelişmesinin etkileri geniş bir alana yayılmıştır. Günümüzde ise bilim ve teknolojinin ilerleyişi hayal sınırlarını zorlayan boyutlara ulaşmıştır. Bilim ve teknolojinin her alana sirayeti edebiyata da yansımış, çeşitli türlerin doğuşuna vesile olmuştur. Bilim kurgu da bunlardan biridir. Bilim kurgu, Türk edebiyatında giderek daha fazla yer bulmakta ve yazarlar tarafından farklı temalarla işlenmektedir. Söz konusu araştırma alanına dumanı üstünde tüten bir çalışma dâhil olmuştur. Melek İlayda Sarı'nın *Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019)* adlı eseri, Türk romanında bilim kurgu türünün gelişimini ele alan akademik bir çalışmadır. Bu eser, 1996 ile 2019 yılları arasında Türk romanında bilim kurgu türünün nasıl evrildiğini, bu türdeki romanların genel hatlarını, içeriğini, temalarını ele alır. Sarı, bu süreçteki önemli gördüğü eserleri analiz ederek, okuyuculara Türk bilim kurgu edebiyatının örneklerini sunar. Eğer bilim kurgu edebiyatına ilgi duyuyorsanız veya Türk edebiyatındaki bilim kurgu türünün son dönemdeki gelişimini merak ediyorsanız, Melek İlayda Sarı'nın bu eseri sizin için bir giriş niteliğinde olacaktır. Bu yazıda, bilim kurgunun Türk edebiyatındaki seyrine dair az sayıda çalışmalardan biri olan Melek İlayda Sarı'nın *Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019)* isimli kitabının tanıtılması amaçlanmaktadır.

Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019), Melek İlayda Sarı'nın yüksek lisans tezinin kitaplaştırılmış hâlidir. 2024 yılının haziran ayında Günce Yayınları tarafından 196 sayfa basılmış olan çalışma, bilim kurgunun kuramsal çerçevesi, tarihi ile birlikte 1996-2019 yıllarında yayımlanmış Türk bilim kurgu romanlarının incelenmesinden oluşmaktadır. Eser, bilim kurgunun tanımından

* Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. E-posta: yigitayse507@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9589-3195.

Gönderim tarihi: 4 Aralık 2024

Kabul tarihi: 24 Aralık 2024

başlayarak tarihçesine, önemli temalarına ve roman unsurlarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Sarı'nın çalışmasında, Türk ve dünya edebiyatında bilim kurgunun tanımı ve tarihçesi verilerek, bu türdeki eserlerde yer alan kişi, zaman, mekân, dil ve kurgu unsurları kapsamlı bir şekilde ele alınır. Çalışmanın bütün başlıklarında bilim kurgunun kavramsal çerçevesi çizilir, ardından da buna uygun metin irdelemeleri yapılır. Eserin başlıklarıyla açıklamaya çalıştığı konu uyumludur.

Sarı'nın çalışması giriş ve sonuç bölümlerinin dışında üç ana bölümden oluşur. Birinci bölüm "Bilim Kurgunun Tanımı ve Tarihçesi" başlığını taşır. Bu bölümde ilk önce bilim kurgunun tanımı verilerek, Batı ve Türk edebiyatında bilim kurgudan bahsedilir. Peşi sıra bilim kurgu ile fantastik karşılaştırılır. İkinci bölümün başlığı ise "Bilim Kurguda Roman Unsurları"dır. Burada bilim kurgu romanlarında teknik unsurlar, kurgu, şahıs kadrosunun çeşitliliği, zaman, mekân, dilsel kullanım ele alınır. Üçüncü bölümde ise "Bilim Kurgu Romanlarında Tema" işlenir. Burada nüfus yoğunluğu, yaşam mücadelesi, kıyamet senaryoları, devlet yapılanması; savaş, istila ve bilimsel devrim, uzay ve gezegenler, teknolojik gelişmeler, ekoloji ve ekonomi, geleceğe dair kehanetler, mitoloji ve dinî yansımalar şeklinde yapılan sınıflandırmalar ile bilim kurgu romanlarındaki temalar üzerinde durulur.

Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019)'da, bilim kurgu etrafındaki kavramlar roman kapsamında ele alınır. Çalışmanın örneklemindeki romanlar, kronolojik değil problematik ilerler. İncelemeye tabi tutulan eserler, ele alınan konuya uygun sırayla değerlendirilir. Başlıklardaki mevzuyu barındıran romanlardan örneklerle bulgular desteklenir. Çalışmanın sonunda 1996-2019 yılları arasındaki bilim kurgu romanlarının kronolojik listesi bulunmaktadır. Okuyucu açısından bu liste işlevseldir. Sarı'nın eserinde konular bilim kurgunun teorik alt yapısını verecek biçimde düzenlenir. Kavram etrafındaki sorunlardan bahsedilir, buna dair tartışmalara yer verilir ardından duruma göre değerlendirmeler yapılır. Burada tespit edilen özellikler, metnin tamamına yayılır. Dolayısıyla bilim kurgu türünün çerçevesinin çizilmesine yardımcı olan bir içerik meydana getirilmiştir. Derinlemesine bir incelemeden ziyade Türk bilim kurgu romanına bir giriş oluşturması, izlenim sunması bakımından önemlidir.

Bilim kurgu, bilimin hayal gücünün imkânları dâhilinde genişletilmesine olanak tanırken, aynı zamanda bazı noktalarda bilime ilham kaynağı olmuştur. Bu tür, mevcut bilimsel verilerden yararlanarak geleceğe ışık tutmakta ve insanların teknolojik gelişmelerle ilgili endişelerini veya umutlarını yansıtmakta olduğu görüşüne dayanarak Sarı, çalışmasının birinci bölümünü meydana getirir. "Bilim Kurgunun Tanımı ve Tarihçesi" adlı ilk bölümde sırasıyla alt başlıklar hâlinde bilim kurgunun tanımına ve tarihçesine yer verilir, fantastik edebiyat ile benzerlik ve farklılıklarına değinilir. Bilim kurgu adlandırılmasının ilk kim tarafından yapıldığından bahsedilerek bu bölüme başlanır. Bilimsel uygulamalar, keşifler, teknoloji, galaksiler, gezegenler bilim kurgunun merkezinde bulunan kavramlardır. Sarı, bilim kurgu ile ilgili kavramları açıklar, romandaki yerlerinden bahseder. Araştırmacıların yaptıkları çeşitli bilim kurgu tanımlarına, bunlar etrafındaki tartışmalara, sorunlara yer verilir. Türün, yeni kelime türetme, hayalî keşifler yapma, geleceğe yön verme, tarihi şekillendirme gibi özellikleri, farklı tanımlamalardan hareketle sunulur, bu durumun alanı daraltıp genişlettiğinden bahsedilir. Sarı, bilim kurgu türünün tanımlamasına dair farklı görüşlere yer verdikten sonra bunlardan hareketle ortak bir tanım sunar. Tüm bunlar türün

edebiyattaki yerini göstermek açısından dikkate değerdir. Ardından bilim kurgunun tarihçesine geçilir.

Birinci bölümde Batı ve Türk edebiyatında bilim kurgunun tarihçesi iki ayrı alt başlıkta ele alınır. Yazar, "Batı Edebiyatında Bilim Kurgu"da bilim kurgunun ortaya çıkışına zemin hazırlayan türlerden başlayarak bilim kurguyu anlamlandırmak amacıyla düşsel gezilere, ütopya ve distopyalara dikkat çeker. Bilim kurgunun öncü eser ve yazarlarından söz eder. Bu kapsamda dünyadaki siyasi, sosyal gelişmeler de dâhil edilerek bilim kurgunun beslendiği kaynaklar sunulur. Türk bilim kurgu edebiyatında yer alan unsurlara, konulara da "Türk Edebiyatında Bilim Kurgu"da başlığı altında kısa bir giriş yapılır. Türk edebiyatında bilim kurgu romanına son yıllarda artan ilgi üzerinde durulur. Türk edebiyatında bilim kurgu ile bağlantılı, bu türün kaynağı konumundaki eserlere, çeviri faaliyetlerine değinilir. Bilim kurgu türündeki ilk edebî eserlerden, yayınlardan, dergilerden örnekler verilir. 2000'li yıllarda bu türün yükselişe geçmesi vurgulanarak çalışmada seçilen eserlerin zaman aralığı da böylece açıklanmış olur.

Birinci bölümün son başlığı olan "Bilim Kurgu ve Fantastik Edebiyat"ta ise, bilim kurgu ile fantastik edebiyatın yakınlığından, etkileşiminden bahsedilir. Fantastik edebiyatın bilim kurgudan ayrılan yönleri belirtilir. Fantastik edebiyatın kökeni, tanımı, özellikleri verilerek, mantık kavramı etrafında bilim kurgu ile fantastik kıyaslanır. Sarı, sözü edilen iki türle ilgili süregelen tartışmaları da gözler önüne serer. Bu bölümün sonunda Türk edebiyatının bilim kurgu türünde öne çıkan yazarlarının isimleri sıralanır.

İkinci Bölüm "Bilim Kurguda Roman Unsurları" ana başlığını taşır. Bu bölümde altı alt başlık bulunur: "Bilim Kurgu Romanlarında Teknik Unsurlar", "Bilim Kurgu Romanlarında Kurgu", "Bilim Kurgu Roman Kişilerinde Çeşitlilik", "Bilim Kurgu Romanlarında Zamansal Çerçeve", "Bilim Kurgu Romanlarında Yaşam Alanları/Mekân", "Bilim Kurgu Romanlarında Dilsel Yaratıcılık". Bu bölümde bilim kurgu romanlarının yapısal özelliklerine odaklanılır. Sarı, "Bilim Kurgu Romanlarında Teknik Unsurlar"da modern, postmodern dönemin getirilerinden söz açar. Bilim kurgu romanlarında anlatım yöntemi, üst kurmaca, bakış açısı gibi postmodernizmle alakalı unsurların kullanılmasının altı çizilir. Burada yürütülen tartışma bağlamında roman incelemeleri de yapılır. İkinci bölümün ikinci alt başlığı olan "Bilim Kurgu Romanlarında Kurgu"da ise bilim kurgu romanlarının olay örgüsü, zaman ve teknolojik öğeler irdelenir. Zaman ve mekânın bilim kurgu eserlerinde işlevi etrafında tartışma yürütülür. Şemalarla bu konu desteklenir. Bilim kurguda zaman ve mekâna göre kültürün, yaşam tarzının, kişilerin ve teknolojik icatların şekillendiği iddia edilir. Bilim kurgunun bilimsel gelişmelere, bilime yaklaşımı odağa distopya alınarak açıklanır. Bilim kurgu eserlerinde diğer bilim dallarında kullanılan terimlere yer verilmesi üzerinde durulur.

İkinci bölümün "Bilim Kurgu Roman Kişilerinde Çeşitlilik" adlı bir diğer alt başlığında bilim kurgu romanlarının şahıs kadrosu irdelenir. Sözü edilen kısımda roman kişileri ayrı ayrı alt başlıklarda özelliklerine göre şöyle sınıflandırılır: "Gerçek Kişiler", "Yapay Varlıklar: Klonlar ve Mutasyon", "Galaktik Kişiler: Uzaylılar", "Teknolojik Kişiler: Cyborg ve Robotlar", "Ölümsüzler". Bilim kurgu romanlarını kişi kadrosunda gerçek kişiler, yarı insan yarı robot olan cyborglar, yapay zekaya sahip robotlar, bilgisayarlar, klonlar, uzaylılar, ölümsüzler, vampirler ve mutasyona uğrayan varlıklar metinlerden örneklerle anılır. Bu kişilerin iyi veya kötü olmasının romanların

temelinde önemli olduğu vurgulanır (2024, s. 53). Bilim kurgu romanlarında yer alan kişilerin konu edilmesi, türün zenginliğini göstermesi açısından da dikkate değerdir.

“Bilim Kurgu Romanlarında Zamansal Çerçeve”de ise bilim kurgu romanlarında zamanın kullanılışı, hayatın akışı, izafiyet teorisi, ölçülebilir zaman ve bilimsel zaman ekseninde değerlendirilir. Bilim kurguda zamanın ışık hızına ulaşması, zamanda yapılan ileriye ve geriye dönük sıçramalar gibi zaman algılarının görüldüğü söylenir (2024, s. 67). Işık hızına ulaşmak, ışınlanmak gibi günümüzde bulunmayan teknolojik sıçramaların da bu tür eserlerde kendi sık sık yer bulduğu öne sürülür. Kuantum mekaniği etrafında uzay zamanda geçmişin varlığıyla ilgili iddialara değinilerek alternatif geçmişler üzerinde durulur. Bir diğer alt başlık olan “Bilim Kurgu Romanlarında Yaşam Alanları/Mekân”da bilim kurgu romanlarında mekânların kapsamı tanımlanıp tartışılır. Bu bağlamda, Dünya ile sınırlandırılmayan farklı yaşam alanları, yazarların hayal gücü ve bilimsel çalışmalarına dayandırılarak açıklanır. Metafizik boyutlar da göz önünde bulundurulur, dinlerden örnekler verilir, eski dönemlerdeki yaratık tasavvurlarına değinilir. Teknoloji ile oluşturulmuş gerçek mekânlar, Güneş Sistemi’nin kolonileşmesi, dünyalaştırma kavramları üzerinden ele alınır. Dünya ekosistemindeki bozulmaların böyle bir yönelişe ittiği de çalışmada vurgulanır. İkinci bölümün “Bilim Kurgu Romanlarında Dilsel Yaratıcılık” adlı son kısmındaysa evrensel, galaktik ve paralel mekânların, bilim kurgunun uzaya açılma amacını göstermesi üzerinde durularak yerlere ve teknolojik icatlarla yeni isimlerin verilmesine dikkat çekilir. Bilim kurgu romanlarında, şartların kullanımı da önemli bir yer tutar. Bu eserlerin ele alınması, bilim kurgunun sunduğu yeni yaşam alanları ve mekân kavramlarının incelenmesine olanak tanımaktadır.

Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019)’nin üçüncü bölümü “Bilim Kurgu Romanlarında Tema” ana başlığını taşır. Yazar bilim kurgu romanlarında tespit ettiği temaları yedi alt başlığa ayırır: “Apokaliptik/Kıyamet Öncesi ve Sonrası Yaşam Mücadelesi”, “Devlet yapılanması: Toplum, Politika ve Kolonileşme”, “Çatışma Alanları: Savaş, İstila ve Bilimsel Devrim”, “Galaktik Sınırlar: Uzayın Keşfi ve Gezegenler Arası Yolculuk”, “Teknolojik Gelişmeler ve İcatlar”, “Ekolojik Denge ve Ekonomik Sistemler”, “Mitolojik, Kehanetsel ve Dinî Yansımalar”. Diğer bölümlerde de altyapısı oluşturulan söz konusu temalar burada daha detaylı bir şekilde ele alınır. Temalarda ortaya atılan teoriler dikkat çekmektedir. Yazar bunlara genişçe yer verir. Bu bölümle Türk bilim kurgu romanlarının tematik bir sınıflandırması da denenmiş olur. Yapay zekâ, geçmiş ve gelecekle ilgili anlatılar, uzay, teknolojik gelişmeler temaları şekillendiren öğeler olarak sunulur.

Sonuç olarak Melek İlayda Sarı’nın yüksek lisans çalışmasının ürünü olan *Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019)*’da, 1996-2019 yılları arasında Türk bilim kurgu romanları hakkında genel bir çerçeve çizilmekte, panoramik bir bakış sunulmaktadır. Çalışmada ele alınan metinlerde teknik, kurgu, tema, yapı gibi unsurların incelenmesiyle bilim kurgu anlayışının kavranması için gözlemlerde bulunulmuştur. Türk edebiyatında bilim kurgu türünde yazılan romanların kuramsal çerçevesinin, gelişiminin, biçimsel ve tematik içeriklerinin ortaya konulması bakımından başvuru kaynağı olabilecek bir eserdir. Bu dönemi kapsayan bilim kurgu türünde romanları inceleyen kitap boyutundaki çalışmaların azlığı da Sarı’nın eserini öne çıkaran unsurlardandır. Bilim kurgunun Batı edebiyatından başlayarak yolculuğuna okuyucunun tanık edildiği eser, Türk edebiyatında bilim

kurgu anlayışına bir giriş çalışması olarak kütüphanelerde yerini alır. Aynı zamanda sunduğu verilerle yeni araştırmaların önünü açar. *Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019)*, akademik bir bakış açısıyla yazılmış olup hem bilim kurgu meraklıları hem de edebiyat araştırmacıları için bir referans kaynağıdır.

KAYNAKÇA

Sarı, Melek İlayda (2024). *Türk Romanında Bilim Kurgu (1996-2019)*. Ankara: Günce Yayınları.

